

Сніжана ЧЕБЕРЯК,
студентка II курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету сценічного мистецтва
Київської муніципальної академії
естрадного та циркових мистецтв

Науковий керівник:
Ольга БУЧМА-БЕРНАДСЬКА,
кандидат мистецтвознавства, доцент
завідуюча кафедри режисури
та акторського мистецтва КМАЕЦМ
Київ, Україна
s.cheberyak@kmaesm.edu.ua

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОБОТИ АКТОРА НАД АРХЕТИПІЧНИМИ ПЕРСОНАЖАМИ НА ПРИКЛАДІ ОБРАЗІВ ПРИРОДНИХ СТИХІЙ

Сучасне сценічне мистецтво виявляє потребу в нових методах виразності, здатних транслювати глибокі концепти через тілесність актора. Одним із таких підходів є робота з архетипічними образами, де джерелом сценічної енергії та пластичної партитури виступають природні стихії. Ця методика дозволяє акторам органічніше занурюватися у створюваний сценічний світ, глибше відчувати енергію персонажів і розширювати палітру виражальних засобів.

Концепція архетипу в даному контексті спирається на роботи Карла Густава Юнга, який визначав архетипи як «колективні, універсальні та безособові образи, що існують у колективному несвідомому» [3]. Природні стихії є одними з найбільш універсальних архетипів, що забезпечують прямий доступ до колективного несвідомого глядача і актора. Вони є універсальними прообразами, які забезпечують акторові прямий доступ до загальнолюдських енергетичних та пластичних кодів. Методична мета полягає у перетворенні абстрактного архетипу на конкретну, керовану фізичну дію. Фізична виразність актора, що вивчається в контексті режисерських пошуків у візуальній культурі, доводить, що пластичність здатна трансформуватися у метафоричне рішення вистави, викликаючи у глядача асоціації, відповідні замислу режисера.

Використання стихій є способом розширити та поглибити палітру виразних засобів актора.

Методика інтегрує принципи реформаторських театральних шкіл, які використовували тіло як первинний засіб виразності. Адже у даній методиці робота з пластикою є одним із ключових етапів формування образу.

Ідеї про необхідність зв'язку актора з первісними, природними силами стали основою для Театральної Антропології, яку розвивав Еудженіо Барба. Барба стверджував, що (pre-expressive level) фізична поведінка актора, що передуює вираженню, є універсальною та ґрунтується на енергетичних імпульсах, близьких до стихій [1].

У своїй філософії «Вбогого Театру» та експериментах із первісними формами, Гротовський наголошував на важливості природної пластики й енергії руху. Актор, за Гротовським, має стати «посередником між стихійними силами та глядачем» в акті «трансплантації», що вимагає «усунення блоків і вивільнення енергії тіла» [2].

В українському театрі подібні ідеї можна знайти у Курбаса, який шукав нові підходи до тілесного вираження актора через «закон трансформації», де тіло мало стати «виразнішим, зрозумілішим до людського слова» і передавати все, «що існує в природі» [4].

Перетворення абстрактного архетипу на конкретну дію досягається через моделювання його фізичних та енергетичних параметрів у тілі актора.

Вода символізує рухливість, пластичність та здатність до трансформації стану. Актор фокусується на текучості рухів, їхній плавності та здатності до безшовної зміни позицій і станів. Методичний тренінг включає вправи на плавність руху та контактну імпровізацію, орієнтовану на безперервний перехід руху.

Земля уособлює стійкість, масивність та вагомість. Використання цієї стихії допомагає акторській грі створювати фундаментальні, впевнені образи. Робота з гравітацією та усвідомлення центру ваги є ключовою, де актор

опрацьовує «укорінення» тіла та використовує глибокий, низький тембр голосу, що відображає силу образу.

Вогонь – це енергія, різкість та імпульсивність. Актор використовує активні, рвучкі рухи та високу швидкість. Тренування імпульсивності (різкі зміни напрямку руху) та швидкісні вправи з максимальною енергією, а також використання різких змін гучності та темпу мовлення допомагають втілити експресивність.

Повітря – це легкість, рухливість та непостійність. Стихія асоціюється з гнучкістю, невагомістю та раптовими змінами в русі. Методи включають роботу з легкістю тіла, створення ефекту паріння та ірреальної гнучкості. Вправи на хаотичний рух та імпровізацію є ключовими для цієї стихії.

Використання стихій дозволяє акторам усвідомлено будувати свій сценічний образ, працювати з тілесністю та енергетикою руху. Цей підхід є актуальним у сучасному експериментальному театрі та фізичному перформансі, де визначальну роль відіграє невербальне вираження. Вона сприяє глибшому розумінню фізичних аспектів ролі та покращенню тілесної виразності. Ця техніка активно застосовується у фізичному театрі, імпровізаційному мистецтві та танцювальному перформансі, допомагаючи акторам розширити діапазон своєї виразності і зробити гру органічною та наповненою сенсом. Зосереджуючись на стандартизації фізичної граматики стихій та її інтеграції з існуючими методиками, актуальним залишається вивчення того, як природний типаж актора (його тілесна структура, темпоритм) корелює з однією або кількома стихіями, і як це може розкрити природні сильні сторони актора.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Barba, E., & Savarese, N. *The Secret Art of the Performer: A Dictionary of Theatre Anthropology*. New York: Routledge, 1991. 308 p.
2. Готовський Є. М. *Театр. Ритуал. Перформер. Мистецтво театру: Літопис, Львів: 1999. 188 с.*

3. Юнг К. Г. Архетипи і колективне несвідоме. Київ: Університетське видавництво, 2001. 384 с.
4. Курбас, Л. Березіль. Із творчої спадщини. Київ: Дніпро, 1988. 520 с.

